

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 04.02.2022
Published /Yayınlanma 14.04.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Çelik, İ., Çelik, A., Temel, R. & Aydın, M. (2022). Özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm yolları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(82), 617-632.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3040>

İlknur ÇELİK
<https://orcid.org/0000-0003-3101-3309>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Ramazan TEMEL
<https://orcid.org/0000-0002-1887-766X>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Ahmet ÇELİK
<https://orcid.org/0000-0003-2823-0978>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Mehmet AYDIN
<https://orcid.org/0000-0002-6905-0562>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

ÖZEL EĞİTİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

THE PROBLEMS FACED BY TEACHERS WORKING IN SPECIAL EDUCATION SCHOOLS IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION AND THEIR SOLUTIONS

Issue/Sayı: 82

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve sorunların çözümüne ilişkin öğretmenlerin görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda; uzaktan eğitim sürecinde özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin karşılaştıkları problemler ve bu problemlerin çözümüne yönelik öğretmenlerin görüşlerine alınmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim (fenomolojik) deseninde yapılmış ve nitel verilerin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu özel eğitim uygulama okullarında görev yapan 29 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Kasım-Aralık 2021 tarihinde toplanmıştır. Araştırma verileri içerik analize tabi tutulmuştur. Araştırmada öğretmenlerin, özel gereksinimli öğrencilerinin ihtiyaçlarını uzaktan eğitim ile yürütmede sorunlar yaşadıkları, kullanılan materyal ve bilişim teknolojilerinin uzaktan eğitime uygun olmadığı; öğretmenlerin motivasyonunu sağlama konusunda önemli ölçüde zorluklarla karşılaştıklarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yüz yüze eğitimde uyguladıkları birçok beceriyi uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere aktaramadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Özel Eğitim, Öğretmen görüşleri.

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the opinions of teachers working in special education schools about the problems they encounter in the distance education process and the solution to the problems. In accordance with this purpose; The problems faced by the teachers working in special education schools during the distance education process and the opinions of the teachers about the solution to these problems were taken. The research was carried out in the phenomenological design, which is one of the qualitative research designs, and the interview technique was used to collect the qualitative data. The study group of the research consists of 29 teachers working in special education practice schools. The data of the research were collected in November-December 2021. The research data were subjected to content analysis. In the research, it was determined that the teachers had problems in executing the needs of their students with special needs through distance education and that the materials and information technologies used were not suitable for distance education; It has been found that teachers face significant difficulties in providing motivation. It has been observed that teachers cannot transfer many skills that they apply in face-to-face education to students in the distance education process.

Keywords: Distance Education, Special Education, Teacher opinions.

1. GİRİŞ

Asya ülkesi olan Çin’de ortaya çıkan koronavirüs hastalığı çok hızlı bir şekilde dünyaya yayılarak, birçok ülkeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Virüsün yayıldığı ülkelerde yaşamın her alanında etkisi olduğu gibi eğitim-öğretim kurumlarının tüm kademelerinde de önemli ölçüde etkisi olup, virüs eğitimde yeni yöntemlerin kullanılmasına neden olmuştur. Bütün okullarda Covid-19 hastalığının daha fazla yayılmasını önlemeye yönelik birçok önlem alınmıştır. Bu alınan önlemlerin en önemlisi de yüz yüze eğitime ara verilerek çevrimiçi eğitime (uzaktan eğitim) geçilmesidir. Uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencinin farklı ortamlarda yüz yüze olmadan çeşitli iletişim araçlarıyla uzaktan başka bir yöntemle eğitim fırsatları sağlamaya dönük çeşitli öğretim tekniklerinin işe koşulduğu, öğrenciyi destekleyen sistematik, düzenli bir eğitim şeklidir (Özer, 2020). Uzaktan eğitimde elektronik mektup, bilgisayarla konferans şekli ve internet, bilişim ağları işitsel olduğu üzere görsel yöntemlerden de faydalanılmaktadır. Bu araçlar ve sunum yöntemleriyle eğitimciler, öğrencilere; öğrenciler, eğitimcilere ve öğrenciler, öğrencilere soru sorup ve cevaplar gönderebilmekle beraber birçok paylaşımlarda bulunmaktadır (Kaya, 2002). Covid-19 salgını döneminde basit, yapılabılır, ulaşılabılır bir opsiyon olması ve eğitim-öğretimin devamlılığını sağlaması gibi özelliklerinden dolayı uzaktan eğitim bu dönemde kullanılan bir çözüm yolu olmuştur.

Uzaktan eğitimin alışıl gelmiş, basmakalıp, gelenekçi (konvansiyonel) yüz yüze eğitimden farklı özellikleri bulunmaktadır. Uzaktan eğitim döneminde öğretmenler ve öğrenciler birbirinden ayrı ortamlarda kendi özel alanlarında bulunmaktadır. Öğretmen ve öğrenciyi uzaktan eğitim sürecinde bir araya getirmeye; dersin içeriğini, işleyişini sağlamak için bir takım iletişim araçlarından, bilgisayarlardan ve bazı uygulamalardan yararlanarak öğretim sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu farklı öğretim biçimi, uzaktan eğitimin bireylere kendi kendilerine öğrenme fırsatı sağladığı gibi yüz yüze eğitime kıyasla zaman ve saat noktasında daha esnek ve bireyin kendi şartlarına göre uygulanabilirliğini sağlamaktadır. Uzaktan eğitim, bireysel bir etkinlik olmakla birlikte öğrenmeye güdüleme üzerine kurulur. Öğrencileri eğitim sürecine dâhil ederek aktifleştirmek için daima destekleyerek onay vermeyi gerektirir (Kaya, 2002). Uzaktan eğitim süreci süre ve bulunulan mekân sınırlamasını çoğunlukla ortadan kaldıran ve sistemi kullanan öğretmen ve öğrencilere birçok öğrenme faaliyeti sunan eğitim-öğrenim etkinliklerini daimi bir duruma getirebilme imkânını sağlamaktadır (Kırık, 2014).

Dünya genelinde yaşanan covid-19 salgını sürecinde ülkelerin aldığı tedbirlerden biri de bir süreliğine eğitim-öğretim faaliyetlerinin durdurulması olmuştur (Dikmen ve Bahçeci, 2020). 2020 yılının mart ayı içinde okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve eğitimcileri adına T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, örgün eğitime ara verilmesi kararını almıştır (Yamamoto ve Altun, 2020).

Covid-19 salgınından dolayı okulların tatil edilmesi ve bu sürenin uzama olasılığının yüksek olması, eğitim ile ilgili farklı senaryoları devreye koymayı zorunlu hale getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) çeşitli dijital ortamlar aracılığıyla eğitimin devam etmesini istemesi, uzaktan eğitimi geliştirmeyi ve yaygınlaştırmayı gündeme getirmiştir. Eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması ve eğitimde uzaktan eğitim sistemlerinin kullanılması, Covid-19 salgınından önce de alternatif bir sistem olarak tartışılmıştır. Ancak milyonlarca öğrencinin evde kalmak zorunda olması eğitim hizmetlerinin uzaktan verilmesini daha da hızlandırmıştır. Bu süreçte daha önce kullanılan Eğitim Bilişim Ağı (EBA), önemli bir işlevi yerine getirmeye başlamıştır

Millî Eğitim Bakanlığının ilgili birimi olan Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün EBA bilişim ağı; öğrenci ve öğretmenlere ders konularına ücretsiz bir şekilde ulaşma imkânı sağladığı, okulda da kullanabilecekleri yardımcı kaynakların bulunduğu çevrimiçi olan bir sosyal bilişim ağıdır (Aktay ve Keskin, 2016). Millî Eğitim Bakanlığının, Mart 2020’den başlayarak tüm kademelerde eğitim ve öğretimin uzaktan olacağı kararını vermiştir. Uzaktan çevrimiçi eğitimin içeriğini hazırlamak için kendi bünyesinde görev yapan öğretmenlerden, istekli olanlardan bu sürece katkı sunmaları için çağrı yapmıştır. Uzaktan eğitim sürecine katkı sunmak isteyen öğretmenlerin hazırladıkları ders içerikleri sanal ortamda videolara aktarılmıştır. Ülkemizin sosyal ve ekonomik açıdan durumuna bakıldığında resmi ve özel okulların imkânlarının aynı şartlarda olmadığı açıkça görülmektedir. Bu farklılıklar göz önüne alındığında devletin resmi kanalı olan TRT’de her kademe seviyesinde EBA kanalı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu eğitim kademelerinde ilkökul, ortaokul ve lise kademesi ile açık öğretimde okuyan öğrencilerimiz için hazırlanan ders içerikleri herkesin ulaşabileceği şekle getirilmiştir. Bu hizmetin yanında isteyen internet bilişim ortamında da ücretsiz olarak bu imkânlardan faydalanmıştır (Emin, 2020). Millî Eğitim Bakanlığı uzaktan eğitim

çalışmalarını aşamalı olarak tüm eğitim kademelerinde EBA programına ek olarak canlı sınıf ortamı da (CSP) oluşturmuştur (Can, 2020). Öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerin uzaktan bilişim ağı platformunda eğitimlerini yapmalarına imkân sunan canlı sınıf platformu ile herkesin buldukları yerden internet ağı vasıtasıyla faydalanması sağlanmıştır. Başlangıçta ortaokul sekizinci sınıf ve lise on ikinci sınıfa giden öğrenciler için yapılan bu CSP, zamanla diğer sınıflarda eğitim gören öğrenciler için de uygulanmaya başlanmıştır. Sunulan bu hizmetler uzaktan eğitimin her kademesindeki öğretmen, öğrenci ve velilerin eğitimine önemli katkılar sağlamıştır. Uzaktan eğitim sürecinde en önemli görev öğretmenlere düşmüştür. Öğretmenler, bu zorlu sürece uyum sağlamada oldukça başarılı bir performans göstermişlerdir. Bu bakımdan uzaktan eğitim uygulamalarında yapılacak olan bütün çalışma ve içeriklere öğretmenlerimizin de dâhil olmasının etkisi görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında uzaktan eğitimin incelenmesi, öğretmenlerin bu süreçteki deneyimlerinden faydalanılması, yapılacak olan araştırmalara katkı sunması olumlu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu araştırma, özel eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini inceleyen çalışma olması bakımından da önemlidir. Yapılacak çalışmaların öneriler bölümünde uzaktan eğitimin geliştirilmesi, ders konularının seçiminin belirlenmesi ve bilişim uygulamalarının daha verimli olması açısından sonraki çalışmalara katkılar sunması beklenmektedir. Covid 19 sürecinde özel eğitim okullarının durumlarına bakıldığında teknolojik altyapı eksikliği, materyal yetersizliği ve ücretsiz internet hizmetinin olmadığı görülmüştür. Bu süreçten en fazla etkilenen gruplar düşünüldüğünde özel eğitim uygulama okulları gelmektedir (Kara, 2020). Uzaktan eğitimin özel eğitim okullarındaki öğretmenleri için daha güç olduğu görülmüştür. Özellikle dezavantajlı öğrencilerin eğitim aldığı okullardaki öğrencilere ulaşmasının mümkün olmadığı görülmüştür. Bu süreçte özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerinin daha fazla çaba göstermesi beklenmektedir.

Özel eğitimin amacı, özel eğitime muhtaç olan bireylerin eğitim, öğretim ve sosyal becerilerini geliştirmek için bireyselleştirilmiş eğitim programları ve bu alanda uzmanlaşmış özel eğitim personelleri ile öğrencilerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış okullarda devam eden bir eğitim-öğretim şekli oluşturmaktır. Özel eğitime muhtaç bireylerde hazırlanacak bireysel eğitim programları onların davranışsal, zihinsel, sosyal iletişim ve dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik olması ve bu problemleri azaltmak tüm eğitimcilerin hedefidir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı yöntemi ile problem davranışlar tespit edilerek ufak adımlarla ilerlenip sık sık tekrar yapılmalıdır. Bedensel ya da yüz yüze, grup ve bireysel eğitimin sınıf ortamında verilmesi güç olan özel eğitimin, uzaktan eğitim yöntemiyle yapılması öğrenciler ve öğretmenler için daha da sorun haline gelmiştir. Bundan dolayı özel eğitime yönelik böyle kompleks bir anlayış gerektiren bu eğitimde ortaya çıkan sorunlar yeni ve farklı çalışmalara yönelip araştırılması gereken bir durumu ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde 2020 senesinde yaşanan COVID-19 salgını döneminde uygulanmaya çalışılan uzaktan eğitim, özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin deneyimlerini, karşılaştıkları sorunları ve sorunlarla mücadele ederken motivasyon kaynaklarını incelemek ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerini incelemek önemlidir.

Bu çalışmadan yola çıkarak, araştırmanın uzaktan eğitim döneminde özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunları, öğrenciler için uzaktan eğitimi nasıl yürüttükleri, öğretim için gerekli materyallerin nasıl karşılandığı, öğrencilerin problem davranışlarında ne tür değişikliklerin olduğu, öğretmenlerin motivasyonunda ve performanslarında ne gibi farklılıkları olduğu, öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin nasıl oluşturulduğu konuları araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

“Uzaktan eğitim sürecinde özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve sorunların çözümüne yönelik kullanılan yöntemler açısından öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesi” konusunda yapılan bu çalışmanın amacı Covid-19 sürecinde özel eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin araştırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Uzaktan eğitim döneminde, öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
2. Uzaktan eğitim döneminde, özel eğitim uygulama okullarındaki öğretmenlerin motivasyon kaynakları nelerdir?

3. Uzaktan eğitim döneminde ailelerinin eğitim-öğretim uygulama süreçlerine olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
4. Uzaktan eğitim döneminde, öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında mesleki gelişimlerine olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
5. Uzaktan eğitim döneminin devam etmesi durumunda öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarındaki önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Araştırma nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak yapılan bir araştırmadır. Nitel araştırma yöntemi, çalışılan veriyle ilgili anlam üretmek ve temsil edileni açıklamak amacıyla yapılan sınıflandırma, yorumlama süreçlerinden oluşmaktadır. Bu süreç rutin ve pratik uygulamaların yapılarını, süreçlerini, sorunlarını keşfetmek ve tanımlamak amacıyla da seçilen yollardan biridir (Creswell, 2013). Bulguları tanımlama, bulgular arası ilişki kurma ve sonuçlar çıkarma süreçlerini kapsadığı için veri analizi en önemli adımını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden “Olgubilim” (fenomenoloji) yöntemi kullanılmıştır. Bireylerin deneyimlerine dair yaşantılarını algı ve olgulara yükledikleri anlamları ortaya çıkarmak amacıyla elde edilen olguların kavram ve kategoriler çerçevesinde tanımlamalarını yapmak adına nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji) yöntemi tercih edilmiştir (Kocacıyık, 2016). Olgubilim; araştırmalarında bireylerin deneyimlerinin olguları tanımlayacak şekilde elde edilmesidir. Araştırmacı elde edilen tüm verileri veri yöntemlerinin birçok adımı yoluyla olguya dair bireylerin sahip oldukları deneyimlerin özünü tanımlamayı sağlamaktır (Creswell, 2013). Olgubilim sadece bir açıklama süreci değil aynı zamanda bir yorumlama sürecidir (Creswell, 2014).

Bu çalışmada, pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde özel eğitime muhtaç bireylerin eğitim aldığı özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik kullanılan yöntemler açısından öğretmenlerin görüşlerinin incelenmesine ilişkin olgubilim (fenomenoloji) yönteminden faydalanılarak araştırılmıştır. Olgubilim yönteminde, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş bir konu hakkında araştırmaya katılanların detaylı bir şekilde tecrübelerini, fikirlerini, deneyimlerini ve yaşanmışlıklarına yükledikleri anlam ve değerlerini belirleyip ortaya çıkarmak amaçlanmıştır (Fowler ve Smit, 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili dört merkez ilçesinde bulunan resmi özel eğitim uygulama okullarında görev yapan gönüllü 29 öğretmen olarak belirlenmiştir. Özel eğitim okullarında görev yapan 44 öğretmenlerle iletişime geçilmiştir. Fakat görüşmeler sonucunda çalışmaya istekli olarak katılan 29 öğretmen ile araştırma tamamlanmıştır. Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Mesleki Kıdem	Eğitim Durumu
Ö1	30-39	Erkek	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö2	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö3	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö4	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö5	40 ve üzeri	Kadın	Evli	11-15 yıl	Lisans
Ö6	30-39	Erkek	Bekâr	6-10 yıl	Lisans
Ö7	30-39	Kadın	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö8	30-39	Kadın	Evli	6-10 yıl	Yüksek lisans
Ö9	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö10	20-29	Erkek	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö11	20-29	Kadın	Bekâr	1-5 yıl	Lisans
Ö12	20-29	Kadın	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö13	20-29	Kadın	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö14	30-39	Erkek	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö15	30-39	Kadın	Bekâr	6-10 yıl	Lisans
Ö16	20-29	Erkek	Evli	1-5 yıl	Yüksek lisans
Ö17	20-29	Kadın	Bekâr	1-5 yıl	Lisans

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Mesleki Kıdem	Eğitim Durumu
Ö18	40 ve üzeri	Kadın	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö19	20-29	Erkek	Bekâr	1-5 yıl	Lisans
Ö20	30-39	Kadın	Evli	11-15 yıl	Lisans
Ö21	20-29	Erkek	Bekâr	1-5 yıl	Lisans
Ö22	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö23	20-29	Kadın	Bekâr	1-5 yıl	Lisans
Ö24	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Yüksek lisans
Ö25	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö26	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans
Ö27	30-39	Erkek	Evli	1-5 yıl	Lisans
Ö28	30-39	Erkek	Evli	6-10 yıl	Lisans
Ö29	40 ve üzeri	Erkek	Evli	16 ve üzeri	Lisans

Tablo 1'e bakıldığında araştırmaya 29 öğretmen katılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin 11'i kadın 18'i erkektir. Mesleki kıdem bakımından yedi kişi 1-5 yıl, on kişi 6-10 yıl, iki kişi 11-16 yıl, on kişi ise 16 yıl ve üzerinde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaşları; dokuz kişi 20-30, dokuz kişi 30-39, on bir kişi ise 40 ve üzerindedir. Katılımcıların 3'ü yüksek lisans, 26'sı lisans eğitimi mezunudur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırma verilerini toplamak için araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Form geliştirilirken danışman hocanın ve mesleki deneyimi 15 yıl ve üzeri 4 öğretmenin görüşü alınmıştır. Görüşme formu hazırlanırken sorular kolay anlaşılabilir ve açık uçlu olmasına dikkat edilmiştir. Çok boyutlu ve yönlendirmelerden kaçınılmıştır. Ayrıntılı detaylı ve alternatif soruların hazırlanmasında görüşmecilerin sorulan sorulara karşı rahat dürüst ve doğru bir şekilde cevap vermeleri için gözden geçirme önceden hazırlanmıştır. Daha sonra form, görüşülecek öğretmenlere çeşitli iletişim yolları ile ulaştırılmış, katılımcılar bilgilendirilmiş; görüşme formunun amacı ve süreci hakkında önceden bilgi verilmiştir. Katılımcıların güvenini almak için onlara kişisel bilgilerinin hiçbir yerde ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı söylenmiş, ayrıca katılımcılara bu bilgilerinin her zaman gizli kalacağı prensibine saygı gösterileceği bilgisi verilmiştir. Görüşme formunun ek 1 kısmında; araştırmanın amacı ve katılanlara ait demografik özelliklerine yönelik sorulara yer verilmiştir. Diğer ek 2 bölümünde de katılımcıların salgın döneminde uzaktan eğitime ilişkin yaşadıkları sorunlara yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla beş soru bulunmaktadır. Görüşmeler ortalama 25-30 dakika sürmüştür. Öğretmenlerin görev yaptığı okulda ders saatlerinin dışında yapılmıştır. Görüşme yüz yüze yapılmış, veriler not alma yöntemi ve yazılan görüşlerin analizi ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Görüşmede uzaktan eğitim sürecinde özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve sorunların çözümüne yönelik kullanılan yöntemler açısından öğretmenlerin görüşlerini incelemek amacıyla aşağıdaki sorular sorulmuştur.

2.4. Veri Analizi

Araştırmada ortaya çıkan verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemiyle elde edilen bulguların değerlendirilme ve toplanan bilgilerin aralarında gizli olabilecek durumları ortaya çıkarma hedeflenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Ayrıca içerik analizinde elde edilen bilgiler ilk önce belirli kategorilere ayrılır, daha sonradan ortaya çıkan kategorilere bakılarak mantıklı bir şekilde gruplandırılır ve bilgileri açıklayan alt kategoriler belirlenir. Başka bir ifadeyle nitel verilerin kategoriler, alt kategoriler ve kodlar dahilinde sıralı ve belli bir muhtevayla tablolara aktarılabilir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yapılan bu çalışmada ortaya çıkan veriler detaylı bir şekilde değerlendirilip incelenerek kategoriler, alt kategoriler ve kodlara ayrılmıştır. Tablolardaki verilerin daha anlaşılır olabilmesi için görüşmelerde dikkat çeken bazı alıntılara doğrudan yer verilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların isimleri yerine kodlar kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi olan son aşamada tablolara dönüştürülen veriler açıklanarak, bulgular arasında sonuçlar çıkarılmış ve sonuçlara ilişkin yorumlamalar yapılmıştır.

3. BULGULAR ve YORUMLAR

3.1. İlk Alt Problem Olan Uzaktan Eğitim Döneminde, Öğretmenlerin Özel Eğitim Uygulama Okullarında Karşılaştıkları Sorunlar ve Sorunlarla Baş etme yolları Nelerdir?

Tema 1: Birinci alt probleme ait bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1. Öğrenme Ortam Yetersizliği	a- Etkileşim sorunu(f=4) b- Öğrenci gözlem eksikliği(f=5) c- Sosyalleşme eksikliği(f=14) d- Yönerge verememe(f=6) e- Geri dönüt eksikliği(f=7) f- Motivasyon eksikliği(f=5)	42
2. Erişim Problemleri	g- İnternetin olmaması(f=16) h- Gerçekçi olmaması(f=5) ı- İnternetin ücretli olması(f=7) i- Teknolojik alet yetersizliği(f=4) j- Derse katılım düşüklüğü(f=8)	40
3. Fiziksel Eksiklik	k- Fiziksel temas kuramama(f=13) l- Fiziksel uyaran verememe(f=7) m- Ekran başında sabit duramama(f=5) n- Velisinin eşlik edememesi(f=4)	29

Tablo 2'de görüldüğü gibi birinci alt probleme ilişkin bulgular, temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema olan 1-Öğrenme ortam yetersizliği (f-42) ; a-Etkileşim problemi b-Öğrenci gözlem eksikliği c- Sosyalleşme eksikliği d- Yönerge verememe e- Geri dönüt eksikliği f- Motivasyon Eksikliği olarak alt temalara ayrılmıştır. İkinci ana tema 2-Erişim problemleri (f-40); g- internetin olmaması h- gerçekçi olmaması ı- internetin olmaması i- teknolojik alet yetersizliği j- derse katılım düşüklüğü alt temalarına ve üçüncü ana tema olan 3-Fiziksel eksiklik (f-29); k- fiziksel tema kuramama l- fiziksel uyaran verememe m- ekran başında sabit duramama n- velisinin eşlik edememesi alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle öğrenme ortam eksikliği temasında öğrencilerin sosyalleşme ihtiyacının fazla olduğu, erişim problemleri temasında ise internetin ücretsiz olması alt kategorisi çok ihtiyaç olarak görülmüştür. Fiziksel eksiklik temasında ise öğrencilerle temas kuramama ihtiyacı ön plana çıktığı görülmüştür.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Uzaktan eğitim sürecinde planlama aşamasında ilk güçlükleri yaşadım. Çünkü özel eğitim doğası gereği bire bir, yüz yüze çalışmayı zorunlu kılıyor. Beceriler öğretilirken başlangıç aşamasında çocuğa yoğun bir fiziksel yardım sunma suretiyle sürece başlanır. Bunun dışında da sosyal etkileşime çokça ihtiyaç duymaları, pekiştirme kullanımı gerekliliği de özel eğitimde oldukça önemlidir. Fiziksel temastan yoksun olan uzaktan eğitim sürecinde bu kritik durumları yok sayarak planlama yapmak, uygun becerileri ve öğretim yöntemlerini belirlemek neredeyse imkânsız. Olan hali de çok düşük işlevli olmakta”(Ö1).

‘Yüz yüze yapılan eğitime göre gerçekçi değildi. Sınıf ortamında yapılan eğitimde duygu, gerçeklik, materyal oluşturma vb. eğitimin olmazsa olmazıydı. Uzaktan eğitimin ilk zamanlarında çok güçlükler çekildi. Şöyle ki öğrenci için yeterli teknolojik araçlar ve altyapı yoktu. Mobil telefon, tablet vb. sıkıntısı yaşandı. Çevrimiçi platformlarda Zoom üzeri bağlantılarda gecikmeler yaşanıyor. Öğrencinin katılımı zor koşullarda gerçekleşiyordu. Ekran başında uzun süre beklediğimiz günler oluyordu. Öğrenciler katılım sağlamıyordu. Ders anlatımlarında öğrencilerinde ilgisizliği güçlük çektiğim anlardandı. ’(Ö2).

‘Uzaktan eğitim süreci hepimiz için çok farklı oldu. Özel öğretimde tabii ki çok zorlandı. Veli profili olarak maddi güçlüğü fazla olması öğrencilerde internet ve bilgisayar sıkıntısı olmasına sebep olduğundan katılamayan öğrencilerimiz oldu.’(Ö5).

‘Uzaktan eğitim sürecinde seviyesi uygun olmayanlarla eğitim yapamadık. Düzeyi uygun olan öğrencilerle veli eşliğinde eğitimi tamamlamaya çalıştık. Öğrenci telefon veya bilgisayar karşısında kısa süreli kalabiliyordu. Kısa sürede dikkati dağıldığı için eğitimi sürdürmekte zorlandım.’(Ö6)

‘Okul idarecileri EBA üzerinden özel eğitim ders programlarımızı planlayamadılar. Özel eğitim öğrencileri için EBA sisteminin ders süresinin ve ders saatlerinin esnek olmaması kötü oldu. Zoom üzerinden çözüm bulmak zorunda kaldık. EBA içerisinde yeterli özel eğitim uygulamaları etkileşimli

interaktif seçenekler sınırlı idi. Okullarda salgın seyrine göre yüz yüze eğitime geçildiğinde yeterli hijyen ve sosyal mesafe sağlanamadı. Hijyen için yeterli maske ve dezenfektan sağlanmadı. Ailelere dönük uzaktan eğitimle psikolojik danışmanlık verilmedi. Öğrencilerin tableti yoktu' (Ö14).

Tablo 3: Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlarla Baş Etme Yollarına Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1. Canlı Derse Katılım	a- Eba(f=17) b- Zoom, Whatsapp(f=6) c- Ödevlendirme (f=8) d- Uygulanabilir amaçlar(f=3) e- Veli görüşmeleri(f=6)	40
2. Aile Bilgilendirme	f- Kolay materyaller(f=7) g-Velilerin güçlü desteği(f=3) h- Materyal hazırlama süreci(f=8) ı- Ev içi beceriler(f=5) i- Farklı yöntemler öğrenme(f=4) j- Beceri yapma gayreti(f=7)	35
3. Güvenli Ortam	k- Ev ortamı(f=11) l- Hijyenik ortam(f=7)	18
4. EBA Platformu Sorunları	m- Alt yapı zayıflığı(f=12) n- Bağlantı sorunu(f=7) o- Sistemin hata vermesi(f=6)	25

Tablo 3'te görüldüğü gibi birinci alt probleme ilişkin bulgular, temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema olan 1-Canlı Derse Katılım ($f=40$); a- Eba, b- Zoom, Whatsapp, c- Ödevlendirme, d- Uygulanabilir amaçlar, e- Veli görüşmeleri alt temalarına ikinci ana tema olan 2. Aile Bilgilendirme teması ($f=35$); f- Kolay materyaller, g-Velilerin güçlü desteği, h- Materyal hazırlama, ı- Ev içi beceriler süreci, i- Farklı yöntemler öğrenme, j- Beceri yapma gayreti alt temalarına ayrılmıştır. Üçüncü tema, 3-Güvenli Ortam ($f=18$); k- Ev ortamı, l- Hijyenik ortam, alt temalarına ve son olarak dördüncü tema ise 4- EBA platformu sorunları ($f=25$) m- Alt yapı zayıflığı, n- Bağlantı sorunu, o- Sistemin hata vermesi olarak alt temalara ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; canlı dersleri sosyal iletişim kanalları (EBA, Zoom, Whatsapp vb.) ile yaptıkları, en fazla EBA'nın kullanıldığı, aile bilgilendirme temasında ise öğrenci aileleriyle sürekli iletişim halinde olarak yönergeler uygulamaya çalıştıkları görülmüştür. Öğrenme materyalleri hazırlamak, öğretim yöntemlerini belirlerken aile ile birlikte karar vermek, ev içi becerileri temel alma gibi amaca uygun materyal belirleme süreci yaşadıkları görülmüştür. Bu süreçte kendilerine özgün yöntemler belirleyip hem zamanı verimli kullanmak hem de aile desteğini alarak bu süreci sağlıklı bir şekilde tamamlamaya çalıştıkları görülmüştür.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

'EBA'daki esnek olmayan ders saatleri ve süresini Zoom üzerinden çözdüm. Çeşitli özel eğitim derneklerinin akıllı telefon uygulamalarını ve YouTube yayınlarını ailelere önerdim. Youtube eğitim videolarını Zoom da kullandım. Motivasyonumun düşmemesi için akademisyenlerin lisans bilgilerine dönük uzaktan canlı yayınlarına katılımcı olarak katıldım. Ev ödevlerini arttırdım. Tabletsiz annesinin telefonunu kullanırken anneye de aile danışmanlığı sundum. Fiziksel yardım sunabilmesi ve öğretim yöntemini hatasız uygulamasına rehberlik ettim.' (Ö14)

'Özellikle bu durumun bir süre sonra sona ereceği ve öğrenciler ile tekrardan sınıf ortamına döneceğini düşünerek motivasyonumu sağladım. Öğrencilerimizin bellek süresi kısa olduğundan en azından benimle kurulmuş olan bağlarının kopmaması adına her gün iletişim içinde oldum. Görüntülü arama ile öğrenciye destek olmaya çalıştım.' (Ö11)

'Ders saatlerini öğrencilerin günlük rutinlerine göre planlandım. Ailenin ders katılımını sağlamak için her gün velilerle iletişim kurmaya çalıştım. EBA sistemine giremeyenlere ayrıca link attım. Derse girme imkânı olmayanlarla Whatsap'tan ders yaptım. Ödev ve belgeler attım. Ekstra motivasyon sağlayan başka bir şey yapmadım.' (Ö15).

3.2. İkinci Alt Problem Olan Uzaktan Eğitim Döneminde, Özel Eğitim Uygulama Okullarındaki Öğretmenlerin Motivasyon Kaynakları Nelerdir?

Tema 2: İkinci alt probleme ait bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Öğretmenlerin Motivasyon Kaynaklarına Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.İletişim yöntemleri	a- Akademisyenlere iletişim(f=8) b- Zoom, Whatsapp sosyal ağı(f=6) c- Ödevlendirme (f=9) d- Canlı dersler(f=13) e- Veli görüşmeleri(f=11)	47
2. Duyuşsal Motivasyon	f- Katılım sağlama(f=13) g- Velilerin güçlü desteği(f=8) h- Materyal hazırlama süreci (f=7)	28
3.Getiriler	ı- Zor durumda problem çözme becerisi(f=2) i- İletişim araçları kullanma becerisi(f=6) j- Sürecin geçici olması(f=3)	11
4.Götürüler	k- Sağlıklı ortam kaygısı(f=9) l- Uzaktan eğitime uyum problemi(f=6)	15

Tablo 4'te görüldüğü gibi ikinci alt probleme ilişkin bulgular, temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1- İletişim yöntemleri (f-48) ; a- Akademisyenlere iletişim, b- Zoom, Whatsapp sosyal ağı, c- Ödevlendirme, d- Canlı dersler, e- Veli görüşmeleri alt temalara ayrılmıştır. İkinci tema olan 2. Duyuşsal Motivasyon (f-28) ; f- Katılım sağlama, g- Velilerin güçlü desteği, h- Materyal hazırlama süreç, alt temalarına üçüncü tema 3.Getiriler (f-11) ; ı- Zor durumda problem çözme becerisi, i- İletişim araçları kullanma becerisi, j- Sürecin geçici olması alt temalarına son olarak dördüncü tema 4.Götürüler (f-15); k- Sağlıklı ortam kaygısı, l- Uzaktan eğitime uyum problemi alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; iletişim yöntemleri ana temasında canlı derslerin önemli olduğu, duyuşsal motivasyon temasında velilerin desteğinin çok etkili olduğu, getiriler temasında zor durumlarda problem çözme becerileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Son olarak dördüncü tema olan görülmeye baktığımızda sağlıklı ortamın tercih edilmesi görülmektedir.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

'Uzaktan eğitim sürecinde planlama aşamasında yaşadığım güçlükleri uygulanabilir amaçlar seçerek ve aileyi ödevlendirmeyi planlayarak aşmaya çalıştım.' (Ö19)

'Uzaktan eğitim sürecinin, eğitimin farklı ve zorluklarla dolu süreçte dahi devam etmesi gerektiğine dair olumlu ve güçlü kanaatim oluştu.' (Ö16)

'Sağlıklı ve güvenli bir ortamda evde olmak, pandemi sürecinde okulların toplu yaşam alanlarında bulunmamak, toplu ulaşım araçlarını kullanmamak kendimi güvende hissettiriyordu.' (Ö1)

'Motivasyonu; güzel, covidsiz günleri umut ederek sağlamaya çalıştım.' (Ö6)

'Elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışarak motivasyonumuzu sağladık' (Ö12)

3.3. Üçüncü Alt Problem Olan Uzaktan Eğitim Döneminde, Ailelerinin Süreçteki Olumlu ve Olumsuz Etkileri Nelerdir?

Tema 3: Üçüncü alt probleme ait bulgular Tablo 5 ve Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 5: Ailelerin Uzaktan Eğitim Uygulama Sürecine Olumsuz Etkilerine Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.Katılım ile ilgili sorunlar	a- Veli ilgisizliği(f-6) b- Bağlantı sorunu (f-4) c- Velilerin teknoloji kullanma eksikliği(f-6) d- Ders saatlerinin zamanı(f-2) e- Rutinlerini bozmama (f-3)	21
2. Belirsizlik	f- Sağlıklı ortamın olmaması(f-7) g- Salgın hastalığın ne zaman biteceği(f-5) h- Salgın sürecinin uzaması (f-2)	14
3.Fırsat Eşitliği	ı- Bilgisayar tablet sağlanması(f-11) i- İletişim araçları kullanma yeteneği(f-7) j- Materyal desteği sağlama(f-8) k- Ücretsiz internet desteği(f-13)	39
4.Aktif Katılım	l- Ailelerin yaklaşımı(f-5) m- Uzaktan eğitime uyum problemi(f-5) n- Ailelerin eğitim düzeyi(f-6)	16

Tablo 5'te görüldüğü gibi üçüncü alt probleme ilişkin bulgular, temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1-Katılım ile ilgili sorunlar (f-21) ; a- Veli ilgisizliği, b- Bağlantı sorunu, c- Velilerin teknoloji kullanma eksikliği, d- Ders saatlerinin zamanı, e- Rutinlerini bozmama alt temalara ayrılmıştır. İkinci ana tema 2. Belirsizlik (f-14) ; f- Sağlıklı ortamın olmaması, g- Salgın hastalığın ne zaman biteceği, h- Salgın sürecinin uzaması alt temalarına, Üçüncü ana tema 3.Fırsat Eşitliği (f-39) ; ı- Bilgisayar tablet sağlanması, i- İletişim araçları kullanma yeteneği, j- Materyal desteği sağlama, k- Ücretsiz internet desteği alt temalarına ve son olarak dördüncü ana tema 4.Aktif Katılım (f-16) ; l- Ailelerin yaklaşımı, m- Uzaktan eğitime uyum problemi, n- Ailelerin eğitim düzeyi alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; ailelerin uygulama sürecine olumsuz yansımaları katılım ile ilgili sorunlar temasında, salgın sürecinin ne zaman biteceğine yönelik belirsizlik görülmektedir. Fırsat eşitliği temasında tablet ve bilgisayar eksikliği ön plana çıktığı ve son temaya bakıldığında ailelerin eğitim düzeyi ve aktif katılımı uygulama sürecini etkilediği görülmektedir.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

'Annelerinin ders saatlerini kaçırmaması olumlu etki yarattı. Babaların desteğini sunmaması tam kapanma dönemindeki başarıyı yavaşlattı. Annenin yanında fiziksel yardım sunması öğretim yöntemini doğru uygulaması çok iyi oldu.'(Ö14)

'Olumlu hiçbir etkisini olduğunu düşünmüyorum.'(Ö20)

'Çevrimiçi uygulamaları ilettiğimiz etkinliklerin veli öğrenci işbirliğiyle yapılmasını istedik ve bu konuda aileleri yönlendirdik. Uygulayıcı olarak ailelerin desteğini almak sürece olumlu katkı sağladı.'(Ö4)

'Öğrenci velilerinin derse katılmaması ve ders saatlerine dikkat etmemesi konusunda sıkıntılar yaşadım. Derse çocuklarıyla birlikte aktif katılan aileler daha verimli ders yapabildim.'(Ö13)

'Olumlu tarafı; öğrencimizle iletişimimizde onlardan yardım almamız, uygulanacak ve tekrarlanacak öğretimleri onlara aktarabilmemiz oldu. Olumsuz tarafları; öğrencinin uzaktan eğitim sürecinde aktif olması için ricalarımızın çoğunlukla cevapsız kalması oldu.'(Ö10)

'Ailelere verilen uygulamayı yapan ve dikkat eden aileler maalesef azınlıktaydı. Ne zaman bilgi almak ve yapılan çalışmalar ile ilgili geri dönüt alınmak istense, ya veliye ulaşamadı ya da velilerin başka meşguliyeti olduğu bildirildi. Bu nedenle ailenin genel anlamda bu süreci olumsuz değerlendirdiğini düşünüyorum.'(Ö11)

'İsteksiz davranmaları motivasyonumu kırdı'(Ö20)

'Herhangi bir olumlu etkisi olmadı'(Ö23)

Tablo 6: Ailelerin Uzaktan Eğitim Uygulama Sürecine Olumlu Etkilerine Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.Veli Katılımı	a- Telefonla Katılım(f-4) b- Uygulayıcı Aileler(f-5) c- Sürecin Devamlılığını Sağlamak(f-5) d- Olumlu Dönütler(f-3)	17
2.Aktif Katılım	e- Ailelerin olumlu yaklaşımı(f-5) f- Uzaktan eğitime uyum problemi(f7) g- Rutinlerini bozma(f-3) h- Ebeveyn olma dürtüsü(f-4)	19

Tablo 6'da görüldüğü gibi üçüncü alt probleme ilişkin bulgular, ana temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1.Veli Katılımı (f-17) ; a- Telefonla Katılım, b- Uygulayıcı Aileler, c- Sürecin Devamlılığını Sağlamak, d- Olumlu Dönütler alt temalarına ikinci ana tema 2.Aktif Katılım (f-19) ; e- Ailelerin olumlu yaklaşımı, f- Uzaktan eğitime uyum problemi, g- Rutinlerini bozma, h- Ebeveyn olma dürtüsü alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; Bazı velilerin uzaktan eğitim sürecinde öğretmeni desteklediği verilen yönergeleri çocuklarıyla birlikte evde yaptığı ve öğretmenlere geri dönüt olarak dönmeleri, öğretmenin çalışma isteğini arttırdığı ve eğitim sürecinin aktif bir pozisyonda tutulduğu görülmüştür. Ailelerin öğretmenleri uzaktan eğitim sürecinde desteklediği durumlara baktığımızda rutinlerini bozma ebeveyn olma duygusu olumlu anlamda etkilediği görülmüştür.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

'Yukarıda da belirttiğim gibi ben şanslı olan öğretmen grubu içerisindeyim. Veliler bizi çok destekledi. Zaman zaman yaşanan aksaklıklarımı da anlayışla karşıladılar. Her zaman olumlu bir iletişimiz oldu. Bu da süreci daha sağlıklı kıldı diye düşünüyorum.'(Ö8)

'En büyük destekçilerimiz velilerim ile daha sık iletişime geçerek uzaktan eğitim öncesi öğrencilere verilen kazanımların unutulmaması için gerekli ödevlendirmeyi yaptık.'(Ö9)

'Ailelerden destek gelmezse orta ve ağır zihin engelli bireylerle çalışmak nerdeyse imkânsızdı. Bundan ötürü aileler ellerinden geldiği kadar verdiği yönergeleri yerine getirdiler.'(Ö19)

'Uzaktan eğitim sürecinde aileler öğrencilerin eğitim ve öğretimi ile ilgili olarak daha fazla sorumluluk almak zorunda kaldılar. Ailelerin çocuklara sağladıkları eğitim ortamı yanında teknolojik, psikolojik ve mental destek öğrencilerin eğitiminde ciddi anlamda etkili oldu.'(Ö24)

3.4. Dördüncü Alt Problem Olan Uzaktan Eğitim Döneminde, Özel Eğitim Uygulama Okullarındaki Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Olumlu ve Olumsuz Etkileri Nelerdir?

Tema 4: Dördüncü alt probleme ait bulgular Tablo 7 ve Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 7: Öğretmenlerin Mesleki Gelişimine Olumlu Etkilerine Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.Öğrenme Ortamı	a- Kaynaklara erişim(f-6) b- Ortam rahatlığı(f-3) c- Bilgiye ulaşma (f-2) d- Uzaktan sınıf yönetimi(f-1) e- Teknolojiyi kullanma(f-8)	20
2. Mekândan bağımsızlık	f- Her yerde eğitim(f-4) g- Kaynaklara erişim(f-3) h- Canlı sınıf yönetimi(f-7)	14
3.Hastalıktan korunma	ı- Kalabalık ortamlardan kaçınma(f-5) i- Hastalığın bulaş riski(f-3) j- Esneklik(f-4) k- Güvende hissetme (f-1)	13

Tablo 7'de görüldüğü gibi dördüncü alt probleme ilişkin bulgular, ana temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1.Öğrenme ortamı (f-20) ; a- Kaynaklara erişim, b- Ortam rahatlığı, c- Bilgiye ulaşma, d- Uzaktan sınıf yönetimi, e- Teknolojiyi kullanma alt temalarına ikinci ana tema olan 2. Mekândan bağımsızlık (f-14) ; f- Her yerde eğitim, g- Kaynaklara erişim, h- Canlı sınıf yönetimi alt temalarına son olarak üçüncü ana tema 3.Hastalıktan korunma (f-13) ; ı- Kalabalık ortamlardan kaçınma, i- Hastalığın bulaş riski, j- Esneklik, k- Güvende hissetme alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; öğrenme ortamlarının düzenlenmesi temasında kaynaklara erişim ve teknolojiyi kullanma mekândan bağımsızlık temasında canlı derslere katılımın yüksek görüldüğü ve son olarak hastalıktan korunma temasında kalabalık ortamlardan uzak kalma eğiliminin yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerine olumlu ve olumsuz anlamda katkıları sunduğu görülmektedir.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

'Uzaktan eğitim sürecinin mesleki gelişimim açısından en önemli katkısı teknolojiyi daha aktif ve daha detaylı kullanmamı sağladı. Teknolojiyi eğitim öğretime uyarlayarak eğitim öğretimin teknoloji ayağını kullanmam mesleki gelişim sürecimde ilerisi için çok önemli oldu.'(Ö29)

'Uzaktan eğitimin olumlu ya da olumsuz etkileri oldu. Eğitimin farklı bir boyutuyla tanıştık. Çocuklarla yüz yüze olmadan otokontrol sağlamayı öğrendik. Ayrıca mesleğime teknolojik olarak etkileri büyük oldu.'(Ö17)

'Olumlu etkisi bildiğim programları kullanma becerisini geliştirdim. Bazı İngilizce kavram ve terim bilgilerini geliştirdim.'(Ö2)

'Mesleki gelişim açısından ilk defa tecrübe ettiğimiz uzaktan eğitim sürecinin her an değişebilen günün koşullarına hazır bulunurluk açısından olumlu bir etkisinin olduğunu düşünüyorum.'(Ö4)

Tablo 8: Öğretmenlerin Mesleki Gelişimine Olumsuz Etkilerine Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.Fiziksel temas	a-Fiziksel temas kuramama(f-7) b- Fiziksel uyaran verememe(f-9) c- Ekran başında sabit duramama(f-5)	21
2. Canlı Ders	d- İnternet bağlantısı(f-3) e- Odaklanamama(f-5) f- Salgın sürecinin uzaması (f-2) g- Materyal eksikliği(f-4)	14
3.Sosyalleşme ve Danışmanlık	h- Sınıf ortamının olmaması(f-4) ı- Bire bir yüz yüze gelememe(f-8) i- Aile danışmanlığı(f-3) j- Dönüt alamama(f-5)	21

Tablo 8’de görüldüğü gibi dördüncü alt probleme ilişkin bulgular, ana temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1.Fiziksel temas (f-21) ; a-Fiziksel temas kuramama, b- Fiziksel uyaran verememe, c- Ekran başında sabit duramama alt temalara ikinci ana tema 2. Canlı ders (f-14) ; d- İnternet bağlantısı, e- Odaklanamama, f-Salgın sürecinin uzaması, g- Materyal eksikliği alt temalarına ve üçüncü ana tema olan 3.Sosyalleşme ve Danışmanlık (f-20) ; ise h- Sınıf ortamının olmaması, ı- Bire bir yüz yüze gelememe, i- Aile danışmanlığı, j- Dönüt alamama alt temalara ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle; Ayrıca psikolojik olarak sürece adaptasyon olamama da bazı sıkıntıların yaşanmasına sebep olmuştur. Motivasyonlarındaki en büyük olumsuz etkenin görüşmeye katılan tüm öğretmenler tarafından dile getirilen öğrenciyle temasın ve bire bir eğitimin olmamasından kaynaklandığını belirterek bunun uzaktan eğitim ile mümkün olmadığı belirtmişlerdir.

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

‘Ekran başında uzun süre öğrenci beklemek, ders süresini doldurduktan sonra platformdan çıkmak boşa harcanan zamanlardı. Genellikle öğrencimiz derse bağlanamıyordu. Bu durum isteksizlik uyandırıyor. Tam kapanma dönemlerinde rutin alışkanlık oluyordu.’(Ö2)

‘Öğrencilerimizin engelli olmasından dolayı kendimiz öğrencilere yüz yüze eğitimdeki gibi katkı sağlayamamız mesleki gelişim yönünden de olumsuzluk oluşturmuştur.’(Ö29)

‘Maddi olanakların yadrganamayacağını öğrendim. Çocuklara direk dokunmadan daha yavaş ilerlediğini öğrendim. Aile danışmanlığında yetersiz olduğumu öğrendim.’(Ö14)

‘Öğrenciye yeterince müdahale etmemiş olduğumu hissetmek kötü oldu. Uzaktan eğitim sürecinde ders anlatma motivasyonum sona doğru düştü.’(Ö15)

‘Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciyle verimli çalışmadığım için mesleki gelişimimi olumsuz etkiledi. Çünkü verim almayınca mesleki anlamda yetersizmişim gibi hissettim. Bundan ötürü motivasyonum düştü.’(Ö19)

3.5. Beşinci Alt Problem Olan Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Devam Etmesi Durumunda Önerileri Nelerdir?

Tema 5: Beşinci alt probleme ait bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9: Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Devam Etmesi Durumunda Önerilerine Ait Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt temalar	f
1.Araştırma yapma	a- İnternet desteği(f-18) b- Erişim imkânlarının artırılması(f-5) c- Eğitisel içerik ve programlar(f-3) d- Bilgisayar tablet sağlama(f-11) e- Materyal kaynakları(f-4) f- Özel içerik oluşturma(f-2) g- Teknolojik eğitim(f-6)	49
2. Yüz Yüze (Bire bir)Eğitim	h- Kısmi olarak yüz yüze eğitim(f-4) ı- Aile eğitimleri(f-8) i- Sınırlı bireysel eğitimler(f-3) j- Hijyen koşulları sağlama(f-2) k- Fiziksel temas(f-9) l- Yarı zamanlı yüz yüze eğitim(f-3)	31
3.Aile Katılımı ve Toplantılar	m- Yönerge takip sistemi(f-3) n- Bire bir yan yana gelememe(f-5) o- Ev ziyaretleri(f-1) p- Dönüt alamama(f-7) r- Rehberlik hizmetleri (f-6) s- Haftalık toplantılar(f-7)	29

Temalar	Alt temalar	f
4: Özel Eğitime Yönelik Programlar	t- Özel eğitim için ayrı programlar(f-7) u- Özel eğitim animasyonlar(f-6) v- İçerik zenginleştirme(f-3) y- TV kanalları ve platformlar(f-7)	23

Tablo 9’da görüldüğü gibi beşinci alt probleme ilişkin bulgular, ana temalara ve alt temalara ayrılmıştır. İlk ana tema 1.Araştırma yapma (f-49) ; a- İnternet desteği, b- Erişim imkânlarının artırılması, c- Eğitimsel içerik ve programlar, d- Bilgisayar tablet sağlama, e- Materyal kaynakları, f- Özel içerik oluşturma, g- Teknolojik eğitim alt temalara, ikinci ana tema 2. Yüz Yüze (Bire bir) Eğitim (f-31) ; h- Kısmi olarak yüz yüze eğitim, ı- Aile eğitimleri, i- Sınırlı bireysel eğitimler, j- Hijyen koşulları sağlama, k- Fiziksel temas, l- Yarı zamanlı yüz yüze eğitim alt temalara üçüncü ana tema 3.Aile Katılımı ve Toplantılar (f-29) ; m- Yönerge takip sistemi, n- Bire bir yan yana gelememe, o- Ev ziyaretleri, p- Dönüt alamama, r- Rehberlik hizmetleri, s- Haftalık toplantılar alt temalarına ayrılmıştır. Son olarak dördüncü ana tema 4: Özel Eğitime Yönelik Programlar (f-23);

t- Özel eğitim için ayrı programlar, u- Özel eğitim animasyonlar, v- İçerik zenginleştirme, y- TV kanalları ve platformlar alt temalarına ayrılmıştır. Yukarıda verilen tema ve alt temalardan hareketle;

Bu alt probleme ilişkin bazı katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

‘Bana göre özel eğitimde uzaktan eğitim olmamalı. Yüz yüze verilen eğitim sıklığı azaltılabilir ama yüz yüze verilen eğitim sonlandırılıp tamamıyla uzaktan eğitime geçilmemeli. Çünkü özel eğitimde fiziksel yardım, fiziksel ipucu sıkça kullanıldığı için yüz yüze eğitim elzemdir.’(Ö21)

‘Özel eğitime yönelik içerikler zenginleştirilip ailelere belli başlı materyallerin temini sağlanmalı. Bu sürecin en önemli ayaklarından birinin aileler olduğu bildiriler şeklinde sürekli yayınlanmalı’(Ö28)

‘Özel eğitim için ailelerle haftalık toplantılar yapılması, belirli materyallerin fiziksel olarak temin edilmesi süreci daha verimli kılacaktır.’(Ö16)

‘Her öğrenciye tablet, bilgisayar ve internet imkânının ücretsiz sağlanması, ders dokümanlarının çeşitlendirilmesi ve öğrencinin ulaşılabilir olması, ders saatlerinin esnek tutulması, öğretmenlere yönelik motivasyon çalışmalarının yapılması verimliliği arttıracaktır.’(Ö15)

‘Öğrencilerimiz için uzaktan eğitimi kesinlikle tavsiye etmiyorum. Zorunlu uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerimiz için ayrı program uygulanmalı ve gerekli tedbirler alınarak sınıf ortamında bire bir yüz yüze eğitim imkânı sağlanmalıdır.’(Ö6)

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1. Tartışma ve Sonuç

Tüm dünyada ortaya çıkan covid 19 salgını herkesi olumsuz olarak etkilediği gibi ülkemiz de bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Özellikle eğitim alanının da bu olumsuzluk yoğun olarak ortaya çıkmıştır. Salgın dönemi herkes için çok zor bir dönemdi. Bu dönemde psikolojik ve fiziksel olarak dikkatli olunması, moral ve motivasyonun yüksek tutulması oldukça önemlidir. Özel eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin ve özel gereksinime ihtiyaç duyan çocukların ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda bu sürecin öğretmenler, çocuklar ve aileleri için çok daha zorlu geçtiği açıktır. Yapılan görüşmeler de bu durumu açıkça ortaya koymuştur. Hassas ve kırılabilir durumda olan ve en ufak bir değişiklikten bile etkilenen bu aileler ve çocukların ruhsal durumları bu süreçte ciddi risk altındadır. Bu ruhsal durumun olumsuz etkilerini azaltmak öğretmenler için bir görev ve zorunlu bir süreç olmuştur. Özellikle oluşan kaygı durumunun hafifletilmesi için öğretmen-veli iş birliği büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve sorunlarla baş etme yolları birinci alt problemine yönelik bulgulara bakıldığında; öğretmenlerin öğrencilerine yönelik sosyal ve psikolojik destek sağlayamama, öğrencileriyle yüz yüze eğitim ortamının eksikliğinin yol açtığı isteklendirme kaybı görülmektedir. Ayrıca internetin ücretli olması, teknolojik araç gereçlerin yeterince olmaması, katılımın düşük olması, geri dönütün olmamasının yanında özel eğitim için en önemli yöntem olan fiziksel temasın olmaması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Otoritenin tanınmasında yönergelerde zorluklar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Bu alt probleme yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında; Kaya’nın ‘Uzaktan eğitim sürecinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerinin özel eğitim öğretmenleri tarafından, uygun ortamlarda ve

planlı bir şekilde yürütülememesi beraberinde birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Yine Kaya'nın (2002) elde ettiği bulgulardan hareketle Saba'nın (2000) uzaktan eğitimde bir durum raporu olarak yaptığı araştırmasındaki uzaktan eğitimin karmaşıklığı ve uygulanma sorununa ilişkin ulaştığı sonuçlarla paralellik göstermektedir. Can (2020), EBA üzerinden yapılan açık ve uzaktan eğitime erişimin sınırlı kaldığını, Yılmaz ve Banyard (2020) da uzaktan eğitime yönelik ders esnasında öğrencilerin %68'inin bağlantı problemi yaşadığını tespit etmiştir. Sonuç olarak çalışmaya katılan öğretmenlerin bu sürecin istedik davranışları kazandırmada yetersiz olduğu, sürecin iyi işlemediği, zamanın gereksiz yere geçtiği ve bilişim araçlarının öğrencilerde olumsuz yönde bağımlılık yarattığı kaygısını ifade ettikleri değerlendirilmiştir. Öğretmenler öğrencilerle temasın ve bire bir eğitimin önemli olduğunu bunun da uzaktan eğitim ile mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin ikinci alt problem olan uzaktan eğitim döneminde motivasyon kaynaklarına bakıldığında öğretmenlerin motivasyonlarını olumlu veya olumsuz etkileyen bazı değişkenler görülmüştür. Bunlar zor durumda problem çözme becerisi, duyuşsal durum, iletişim araçlarının kullanma becerisi ve velilerin desteği olumlu değişkenler olarak karşımıza çıkıyor. Olumsuz değişkenler ise bire bir eğitim, ailelerin uyum problemleri, sağlıklı ortam kaygısı, teknolojik sorunlar olarak görülmüyor. Çalıştıkları okullarda zümre arkadaşları ile bilgi alışverişinin azalmasını, öğrencilerden geri dönüt alınmamasının mesleki tatminsizlik yaşanmasına neden olduğu görülmektedir. Araştırmadaki alt problemle ilgili çalışmalara bakıldığında Özer (2020) de uzaktan eğitim sürecinde tüm eğitim paydaşlarının akademik ve sosyal yönden desteklenmesinin mesleki motivasyon için önemli olduğunu belirtmiştir. Yine, Guernsey, Ishmael & Prescott (2020), yaptığı çalışmalarında uzaktan eğitimde kısa sürede öğretmenler, aileler ve çocuklar iyi uyum sağlıyor gibi gözükse de bazı sorunlar yaşandığını tespit etmiştir. Bunlar öğretmenlerin, ebeveynlerin ve çocukların bilgisayar kullanma becerilerinde yetersizliklerinin olması motivasyon sorunu olarak değerlendirilmiş ve özel gereksinimi olan çocukların eğitimini olumsuz etkilemiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin mesleki motivasyonuna duyuşsal ve öğretim anlamında herhangi bir katkısının olmadığı görülmüştür.

Üçüncü alt problem olan uzaktan eğitim döneminde, ailelerinin süreçteki olumlu ve olumsuz etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzaktan eğitim sürecindeki velilerinin olumsuz anlamda etkilerine bakıldığında yeterli düzeyde aktif katılım sağlamadıkları görülmüştür. Ailelerin ders saatlerini takip etmeme, öğretmenlerin telefon aramalarına aileler tarafından cevap verilmemesi veya geri dönüş yapmalarını, evde yapılması gereken etkinliklerin zamanında yapılmaması süreci olumsuz etkilemiştir. Ayrıca ailelerin beklentilerinin yüksek olmadığı da görülmüştür. Öğretmenler tarafından çocuklara verilen yönerge ve ödevlendirmelerin ev ortamında istenilen düzeyde yapılamadığından dolayı çocukların eğitimlerinde aksamalara neden olmuştur. Bazı velilerde özel yaşam alanlarına girmiş duygusunun yarattığı psikolojik durum, bilgisayar, telefon ve tablet ile derse bağlantılarda velilerin teknolojik bilgi yetersizliğinden ötürü öğretmenle süreci yürütmede kopukluklara neden olmuştur. Bunun yanında uzaktan eğitim sürecine ailelerin istenilen düzeyde olmamasına rağmen sürece aktif olarak katılım sağlayan aileler de görülmüştür. Velilerin istekli ve hevesli olduklarını gösterme duygusu, verilen yönergeleri evde uygulamaları, teknolojik araç gereçlere sahip olanlar çocuklarıyla birlikte derse katılmaları sürece olumlu katkılar sundukları görülmüştür. Bu alt probleme yönelik literatür taramasına bakıldığında yapılan çalışmalarda Zhang, Wang, Yang ve Wang (2020)'in çevrimiçi öğretim altyapısının zayıflığı, velilerin deneyimsizliği, bilgi boşluğu, evde karmaşık ortam gibi sorunlar olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Yılmaz ve Banyard (2020)'nin aile ve öğrencilerin güdülenmeme sorununu yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Abuhammad, Khabour & Alzoubi (2020) ve Yılmaz vd. (2020), 'Salgın sürecindeki uzaktan eğitim, planlanmamış ve daha önce deneyimlenmemiş bir süreci içerdiğinden öğretmen, öğrenci ve velilerinin bu dönemde çeşitli sorunlarla karşılaşmaları olağan karşılanabilir.' ifadelerini kullanmışlardır. Elde edilen bulgularla yapılan çalışmalar birlikte değerlendirilirse velilerinin eğitime bakış açısı ve eğitim düzeyleri, yürütülen bu zor eğitim koşullarında velilerin uygulama sürecine aktif katılımları ve verdikleri dolaylı destekler öğretmenlerin uygulama süreçlerine olumlu ya da olumsuz anlamda etkiledikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin dördüncü alt problem olan uzaktan eğitimin mesleki gelişimlerine olumlu ve olumsuz etkilerine bakıldığında uzaktan eğitimin öğretmenlerin mesleki eğitime olumlu etkilerine bakıldığında eğitimin sadece okulda olmayacağını, gerekli şartlar sağlandığı takdirde (teknolojik imkânlar) eğitimin her yerde sürdürülebilir bir ortama dönüştüğü ifade ediliyor. Ayrıca öğretmenlerimizin bilişim materyallerini daha ayrıntılı ve kullanılabilirlik açısından verimli kullanma becerisi kazandırmaları mesleki gelişimlerini arttırmak açısından olumlu etkileri olmuştur. Öğrencilere daha fazla verimli

olmak için öğretmenleri daha fazla araştırmaya teşvik etmesi, teknolojiyi ve dijital materyalleri daha anlamlı kullanma yeteneği avantaj olarak görülüyor. Öğretmenlerin kalabalık ortamlardan uzak kalmasının kendilerini güvende hissetme duygusu oluşturduğu görülmektedir. Kaynaklara erişim, ortam rahatlığı ve son olarak şartlar ne olursa olsun en zorlu süreçlerde de eğitimin devam etmesi gerektiği kanaati öğretmenlerin mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağladığı görülüyor. Uzaktan eğitimin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine olumsuz etkilerine bakıldığında öğretmenlerin bu süreçte bazı velilerden istenilen düzeyde destek görememe, öğrencilerde motivasyon kaybı, sınırsız internet ve teknolojik araç gereç eksikliği, öğrenci ve velilerin derse katılımlarının düşük olması, verilen yönergelerde geri dönütün olmaması, fiziksel temasın uygulanamaması, motivasyon kayıplarına neden olarak görülmektedir. Salgın sürecinin uzaması, bazı velilerin ilgisiz tutum ve davranışları göstermeleri sürece olumsuz katkıları olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitimin öğretmenlerin mesleki gelişmelerine etkilerine yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında (Bozkurt ve Sharma 2020) ‘Ailelerin verdikleri eğitimin öğretmenlerin verdiği eğitimin yerini tutmayacağı açıktır. Çocukları uzaktan eğitimini destekleme noktasında ebeveynlerin eğitim bilgileri, çocuklarının eğitimine ayırdıkları zaman miktarı, ellerindeki kaynaklar farklı olması nedeniyle çocukların ilerleme durumlarında da farklılıklar olabildiğini ifade eder. Ayrıca Fronapfel & Demchak (2020), yaptıkları çalışmalarında öğretmenlerin uzaktan eğitim formatıyla, özel gereksinimi olan çocukların becerilerini uzaktan eğitimle geliştirebilmek için çocukları hazırlamaya yönelik önceden planlamalar yapmalıdırlar; Sarı & Nayır (2020) ise uzaktan eğitimin niteliğini artırmak için öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını sağlamada lisansüstü eğitime kadar her kademedeki uzaktan eğitim uygulamalarında altyapının oluşturulması gerektiği sonucuna varmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin bu çalışma sürecinde mesleki motivasyonlarını ayakta tutmak için kendilerince bazı formüller bulduğu tespit edilmiştir (salgın sürecinin geçici olacağı düşüncesi gibi). Uzaktan eğitimin çok fazla verimli geçmediği, sadece sınırlı oranda eğitim uygulamalarının uygulandığı, kazanımların birçoğunun ancak velilerin desteğiyle öğrencilere kazandırıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin devam etmesi durumuna ilişkin önerilerine bakıldığında fırsat eşitliği bağlamında tüm öğrencilere internet desteği ve materyal sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Özel eğitim öğrencileri için EBA ve farklı dijital platformların ve uygun yazılım programlarının hazırlanması gerektiği, yönerge takip sistemi, ev ziyaretleri, maddi durumu iyi olmayan öğrencilere bilgisayar veya tablet sağlanması, evlerinde ücretsiz internet temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca tüm tedbirlerin alınarak yarı zamanlı seyreltilmiş eğitime (bire bir) geçilmesi gerektiği önerilmiştir. Özel eğitimde ailenin ilgisi üzerinde durulduğu; geri dönütlerin önemli olduğu ve bunun aileler ile sağlanabileceği, etkinlik yapılırken veliler ile birlikte yapılmasının öğrenciye olumlu etkisinin olduğu, velilere yardımcı olabilecekleri uzaktan eğitim danışmanlığının yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca rehberlik hizmetinin veli öğretmen işbirliğinin daha etkin olması için kapsayıcı bir şekilde uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu alt probleme yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında; Çevrimiçi öğrenmenin öğretici-öğrenen etkileşiminin azalması sebebiyle motivasyonu etkilediğini belirten çalışmalar Taşlıbeyaz, Karaman, & Göktaş (2014)’ın araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Yine Hotaman (2020), uzaktan eğitimin öğrencilerin ve öğretmenlerin sosyalleşme ihtiyaçlarını arttırdığını göstermektedir. Öğrencinin derslere düzenli katılamaması, teknik altyapı yetersizliğini uzaktan eğitimin dezavantajı olarak gören çalışmalar bu alt problemle tutarlı olduğu görülmektedir (Ramos-Morcillo, Leal-Costa, Moral-García & Ruzafa-Martínez 2020) sonucuna varmıştır. Sonuç olarak uzaktan eğitim sürecine yönelik olumsuz görüşlerin olması olağan bir durum olarak değerlendirilmez. Çünkü insanların hiç beklemediği bir zamanda ortaya çıkan bütün yaşamımızı risk altına alan bir durumla karşılaşıldığı için eğitim sistemlerinin bu yeni duruma uyum sağlamları oldukça zor olduğu görülmüştür. Ancak bütün bu yaşanan olumsuz durumlara rağmen uzaktan eğitim sistemlerinin geliştirilmesi, öğretmenlerin bakış açılarının araştırılması önem kazanmıştır.

Araştırmanın bütün alt problemlerdeki bulgulara bakılırsa sonuç olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmete sunulan uzaktan eğitim bilişim ağı olan EBA’nın eğitime yansımaları, okuldaki sınıf ortamındaki eğitim anlayışıyla eğitim uygulamasına devam eden öğretmenlerin bu süreçte maalesef farklı değişkenleri uygulamalarından kaynaklanan nedenlere bağlı olarak olumlu sonuçlar elde edilmemiştir. Yani ev ortamında yeterince uygulanabilir eğitim materyalleri hazırlanamayıp sadece öğrencilere verilen sözel yönergeler ve ipuçlarıyla uygulamaya devam etmişlerdir. Bu da olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tüm dünyada ve ülkemizde de uygulanan uzaktan eğitim özellikle özel gereksinimli çocukların eğitiminin yüz yüze yani bireysel eğitimden mahrum olmaları bu öğrencilerin eğitimlerinin büyük bir oranda aksamasına neden olmuştur.

4.2. Öneriler

1. Uzaktan eğitimin devam etmesi durumunda öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini geliştirmelerine yönelik teknolojik bilişim ağlarının kullanabilmelerine dönük hizmet içi eğitimler planlanmalıdır.
2. Öğretmenlere ve velilere danışmanlık seminerleri düzenlenmelidir.
3. Öğretmenlere ve ailelere ücretsiz mobil ağlar ile sınırsız ve internet imkânı sağlanmalıdır.
4. Sosyal medya ve sanal ortamın hayatımıza bu denli girmesini kendi lehimize çevirmek için çalışmalar yapılması ve bunların başında da sosyal medyanın eğitime yönelik yönünü güçlendirmek gerekmektedir.
5. Televizyon ve internet ayağının da kuvvetlendirilmesi önerilebilir
6. Eğitim süreçlerine yönelik öğrenci velilerinin hazır bulunuş düzeyini oluşturmak için psiko-sosyal destek programları hazırlanmalıdır.
7. Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı özel eğitim ders araç ve gereçleri ile öğretmenler için hazırlanan kılavuz kitapları tüm öğretmenlere ve ailelere ücretsiz verilmelidir.
8. Yeniden yüz yüze eğitime dönüldüğü zaman velilere öğretim sürecinin telafisinde aktif bir rol verilip öğretmenle birlikte uyumlu bir şekilde programlara dâhil edilmelidir.
9. İlerde oluşabilecek salgın dönemleri için öğrenci velilerine uzaktan eğitime hazır hale gelmelerine yönelik bilişim eğitimleri verilmelidir.
10. Ders araç gereçleri görsel içerikli videolar ile desteklemesi sağlanmalıdır.
11. Özel eğitime muhtaç öğrenciler için EBA platformlarında yapabilecekleri etkinlik örnekleri zenginleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Abuhammad, S., Khabour, O. F. & Alzoubi, K. H. (2020). COVID-19 contact-tracing technology: acceptability and ethical issues of use. *Patient preference and adherence*, 14, 1639.
- Aktay, S. & Keskin, T. (2016). Eğitim Bilişim Ağı (Eba) İncelemesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 27-44.
- Bozkurt, A. ve Sharma, R. C. (2020). Emergency Remote Teaching İn A Time Of Global Crisis Due To Coronavirus Pandemic. *Asian Journal Of Distance Education*, 15(1), I-VI."
- Can, E. (2020). *Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi Ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve uzaktan eğitim uygulamaları*. *AUAD*, 6(2), 11-53
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*, 6th edn. New York: Routledge.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri; Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3.Baskı) (Çev: M. Bütün, S.B. Demir) Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles, USA: Sage.
- Dikmen, S. & Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.
- Emin, M. N. (2020). Koronavirüs Salgını Ve Acil Durumda Eğitim. *Seta Perspektif*, 268, 1-4.
- Fowler, K. M. & Smith, M. D. (2009). Phenomenological research In J. Paul, J. Kleinhammer-Tramill & Kathleen Fowler. *Qualitative research methods in rpecial education*. USA: Love Publishing Company.
- Fronapfel, B. H. & Demchak, M. (2020). School’s out for COVID-19: 50 ways BCBA trainees in special education settings can accrue independent fieldwork experience hours during the pandemic. *Behavior Analysis in Practice*, 13(2), 312-320.

- Guernsey, L., Ishmael, K. & Prescott, S. (2020). *Online learning in the wake of COVID-19 tips and resources for PreK-12 with equity in mind*. New America
- Hotaman, D. (2020). Online Eğitimin Başarısı Açısından Biçimlendirici Değerlendirmenin Önemi. *Journal of International Social Research*, 13(73).
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırık, A. (2014). Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi Ve Türkiye'deki Durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, (21), 73- 94.
- Kocabıyık, O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Özer, M. (2020). Türkiye'de COVID-19 Salgını Sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Atılan Politika Adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-129.
- Ramos-Morcillo, A. J., Leal-Costa, C., Moral-García, J. E. & Ruzafa-Martínez, M. (2020). Experiences of nursing students during the abrupt change from face-to-face to e-learning education during the first month of confinement due to COVID-19 in Spain. *International journal of environmental research and public health*, 17(15), 5519.
- Sarı, T. & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: Sorunlar ve fırsatlar. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Taşlıbeyaz, E., Karaman, S., & Gökteş, Y. (2014). Examining the experiences of teachers received in service-training through distance education. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 139-160.
- Yamamoto, G. T. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 25-34.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. B. ve Banyard, P. (2020). Engagement in Distance Education Settings: A Trend Analysis. *Turkish Online Journal Of Distance Education*, 21(1), 101-120.
- Yılmaz, E., Mutlu, H. ve Doğanay, G. (2020). *Veli Algısına Göre Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinin Niteliği*. Konya: Palet Yayınları.
- Zhang, W., Wang, Y., Yang, L. & Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *Journal of Risk and financial management*, 13(3), 55.